

**ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳՈՐԾՈՆ
*Մարտահրավերներ և հեռանկարներ****

ՀՏԴ: 02:37(479.25)

DOI: 10.54503/2953-8092.2025.2(6)-40

ԱՐՓԻՆԵ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

Խնկո Ապոր անվան ազգային մանկական գրադարան

ORCID: [0009-0000-0883-354X](https://orcid.org/0009-0000-0883-354X)

Ժամանակակից տեղեկատվական հասարակության պայմաններում գրադարանների արդյունավետ գործունեությունը մեծապես պայմանավորված է գրադարանային ոլորտում աշխատող մարդկանց մասնագիտական կրթությամբ և շարունակական զարգացմամբ: Հայաստանյան գրադարանները, ունենալով հարուստ տպագիր ժառանգություն և միաժամանակ կանգնած լինելով թվայնացման ու տեղեկատվական նոր պահանջների առջև, հափկապես կարիք ունեն բարձր որակավորում ունեցող գրադարանային մասնագետների:

Սույն ուսումնասիրության նպատակն է հիմնավորել գրադարանային մասնագիտական կրթության կարևորությունը հայաստանյան գրադարանների զարգացման և ծառայությունների որակի բարձրացման համապետքաբար: Հետազոտության խնդիրներն են՝ բացահայտել գրադարանային կրթության դերը գրադարանների արդիականացման գործընթացներում, վերլուծել մասնագիտական պատրաստվածության ազդեցությունը տեղեկատվական ծառայությունների արդյունավետության վրա և գնահատել շարունակական

* Հոդվածը ներկայացվել է 13.09.2025, գրախոսվել է 22.11.2025, ընդունվել է տպագրության 25.12.2025:

The article was submitted on 13.09.2025, reviewed on 22.11.2025, accepted for publication on 25.12.2025.

կրթության անհրաժեշտությունը ոլորտում: Կարող ենք նշել, որ գրադարանային մասնագիտական կրթության զարգացումը հայաստանյան գրադարանների մրցունակության, ընթերցողների պահանջներին համապատասխան ծառայությունների ապահովման և գիտելիքահեն հասարակության ձևավորման կարևոր նախապայմանն է:

In the context of the modern information society, the effective functioning of libraries largely depends on the level of professional education and continuous development of individuals working in the library sector. Armenian libraries, possessing a rich cultural heritage while simultaneously facing the challenges of digitalization and new information demands, are in particular need of highly qualified library professionals.

The aim of this article is to substantiate the importance of professional library education in the context of the development of Armenian libraries and the improvement of service quality. The objectives of the study include identifying the role of library education in the modernization processes of libraries, analyzing the impact of professional training on the effectiveness of information services, and assessing the necessity of continuous professional development in the field. It can be confidently argued that the development of professional library education constitutes an essential prerequisite for the competitiveness of Armenian libraries, the provision of services that meet users' needs, and the formation of a knowledge-based society.

Քանալի քաներ՝ Գրադարանային կրթություն, գրադարանային-տեղեկատվական աղբյուրներ, գրադարանային գործ, գրադարանային ծառայություններ, տեղեկատվական հասարակություն:

Ինչպես հղել՝ Հայրապետյան, Ա. (2025), Մասնագիտական կրթությունը որպես հայաստանյան գրադարանային գործունեության որակի ապահովման գործոն: Մարտահրավերներ և հեռանկարներ, *Լրագրու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, 2(6), 40-51.

[https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2\(6\)-40](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2(6)-40)

How to cite (APA style): Hayrapetyan, A. (2025). Professional Education as a Factor in Ensuring the Quality of Library Activities in Armenia: Challenges and Prospects, *Herald of the Armenian Library Association*, 2(6), 40-51.

[https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2\(6\)-40](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2(6)-40)

Ներածություն

Գրադարանները ժամանակակից տեղեկատվական հասարակության պայմաններում շարունակում են մնալ գիտելիքի պահպանման և տարածման կարևորագույն ինստիտուտներ: Գրադարանների գործունեության արդյունավետությունը պայմանավորված է ոչ միայն նյութական և տեխնոլոգիական ռեսուրսներով, այլև այս կառույցներում աշխատող մարդկանց մասնագիտական պատրաստվածությամբ և կրթական մակարդակով: Մասնագիտական պատրաստվածությունն ապահովում է տեղեկատվական ռեսուրսների որակյալ կառավարում և օգտատերերի պահանջներին համապատասխան ժամանակակից ծառայությունների մատուցում:

Հայաստանյան գրադարանային համակարգը ներկայում կանգնած է մի շարք նոր մարտահրավերների առջև: Թվայնացման գործընթացները, տեղեկատվական հոսքերի աճը, ինչպես նաև օգտատերերի տեղեկատվական վարքագծի փոփոխությունները պահանջում են գրադարանային նոր մոտեցումներ և մասնագիտական կարողություններ: Այս պայմաններում մասնագիտական կրթությունը դառնում է առանցքային՝ ապահովելով ոլորտի արդիականացումը և միջազգային չափանիշներին համապատասխան զարգացումը:

Գրադարանավարի մասնագիտական կրթության դերը

Գրադարանավարի մասնագիտական կրթությունը համարվում է բարդ և բազմաշերտ գործընթաց, որը ներառում է տեսական գիտելիքներ և գործնական հմտություններ՝ ապահովելով մասնագե-

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

տի արդյունավետ ինտեգրում գրադարանային միջավայր: Կրթության հիմնական ուղղությունները ներառում են՝

- Գրադարանագիտություն և տեղեկատվական գիտություններ՝ դասակարգում, գրացուցակավորում, տեղեկատվական աղբյուրների վերլուծություն և կառավարման մեթոդներ:

- Տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ՝ թվային գրադարանների կառավարում, էլեկտրոնային համակարգերի և տվյալների շտեմարանների նախագծում և օգտագործում:

- Հաղորդակցություն և սպասարկում՝ ընթերցողների հետ աշխատանքի հոգեբանություն, հաղորդակցական ռազմավարություններ և սպասարկման ժամանակակից մոտեցումներ:

- Մշակութային և կրթական ծրագրերի կազմակերպում՝ գրադարանային միջոցառումների, ցուցահանդեսների և կրթական նախագծերի ձևավորում:

- Գրադարանի կառավարման հմտություններ՝ կառավարման մոդելներ, ֆինանսավորում, հանրային կապեր և թիմային ղեկավարում (БЕЛЯЕВА, ЕСИПОВ 2023, 143-148):

Այս հմտությունների ձևավորումը իրականանում է բակալավրիատի և մագիստրոսական կրթական ծրագրերի, ինչպես նաև շարունակական վերապատրաստման դասընթացների և սեմինարների միջոցով: Իրականացված աշխատանքների շնորհիվ ժամանակակից գրադարանավարը իրականացնում է հետևյալ գործառույթները.

- նյութերի թվայնացում, առցանց հասանելիության ապահովում, թվային տեղեկատվական համակարգերի կիրառում,

- տեղեկատվության որոնում, հայտնաբերում և արդյունավետ սպասարկում,

- մասնակցություն գիտահետազոտական աշխատանքներին,

➤ գրադարանի՝ որպես մշակութային, կրթական և հանրային հարթակի ձևավորում:

Հայաստանի գրադարանային ոլորտում մասնագիտական պատրաստվածության մարտահրավերները և զարգացման ուղիները

Ժամանակակից հասարակության մեջ գրադարանները վաղուց դադարել են լինել միայն տպագիր գրականության պահպանման տարածքներ: Դրանք վերածվել են գիտելիքի պահպանման, տեղեկատվության տարածման, հաղորդակցության և մշակութային հիշողության պահպանման բազմաֆունկցիոնալ կենտրոնների: Գրադարանների այս նոր դերակատարությունը պահանջում է նաև մասնագիտական նոր որակ՝ բարձր պատրաստվածություն ունեցող գրադարանային մասնագետներ, որոնք կարող են գործունեալ արդյունավետ տեղեկատվական ռեսուրսների, օգտատերերի և ժամանակակից տեխնոլոգիաների հետ:

Հայաստանում գրադարանային գործը ձևավորվել և զարգացել է հարուստ պատմական ավանդույթների հիման վրա՝ երկար տարիներ պահպանելով իր կրթական և մշակութային նշանակությունը: Խորհրդային ժամանակաշրջանում ձևավորվել էր գրադարանավարների պատրաստման համակարգված և համեմատաբար կայուն մոդել, որը հիմնված էր դասական գրադարանագիտության, գրքագիտության, գրացուցակավորման սկզբունքների վրա (ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ 2017, 22: ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ 2011, 144): Սակայն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացմամբ և գրադարանային գործունեության գործառույթների ընդլայնմամբ այդ մոդելը աստիճանաբար սկսեց չհամապատասխանել ժամանակակից պահանջներին՝ առաջ բերելով համակարգային արդիականացման անհրաժեշտություն:

21-րդ դարում գրադարանային ոլորտի զարգացումը պայմանավորված է թվայնացման գործընթացների արագացմամբ, տեղե-

կատվական հոսքերի բազմապատկմամբ և օգտատերերի տեղեկատվական վարքագծի փոփոխությամբ: Այս պայմաններում գրադարանավարից պահանջվում են բազմաշերտ մասնագիտական կարողություններ, այդ թվում՝ տեղեկատվական կառավարման հմտություններ, թվային գրագիտություն, էլեկտրոնային ռեսուրսների ստեղծում և կառավարում, օգտագործողների սպասարկման ժամանակակից մոտեցումների կիրառում, ինչպես նաև նախագծային և հաղորդակցական կարողություններ: Մասնագիտական կրթության առանցքային խնդիրն է ապահովել այդ հմտությունների համակարգված փոխանցումը և զարգացումը (МУРАДОВА, БОЗОРОВ 2022, 11-15):

Հայաստանյան գրադարանների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ գրադարանների մի մասը դեռևս լիարժեք չի ինտեգրել ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և թվային ծառայությունները: Այս իրավիճակը մեծապես պայմանավորված է մասնագիտական վերապատրաստման սահմանափակ հնարավորություններով և գրադարանային կրթության արդիականացման դանդաղ տեմպերով: Արդյունքում գրադարանային ծառայությունների որակը հաճախ չի համապատասխանում օգտատերերի աճող պահանջներին, ինչը կարող է բացասաբար անդրադառնալ գրադարանների զարգացման և հանրային ազդեցության վրա:

Արդի շրջանում գրադարանավարի մասնագիտությունը պահանջում է համադրություն դասական գրադարանագիտական գիտելիքների և նորագույն տեղեկատվական ու տեխնոլոգիական հմտությունների միջև: Մասնագիտական կրթությունը ոչ միայն ապահովում է տեխնիկական և գործնական կարողությունների ձևավորում, այլև նպաստում է գրադարանավարի մասնագիտական ինքնագի-

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

տակցության ձևավորմանը՝ որպես կրթության, մշակույթի և հասարակական զարգացման կարևոր դերակատարի:

Չնայած գրադարանային կրթության ոլորտում վերջին տարիներին արձանագրված դրական տեղաշարժերին, շարունակում են մնալ մի շարք մարտահրավերներ.

➤ Կրթական ծրագրերի տեխնոլոգիական բաղադրիչը դեռևս թերի է:

➤ Պակասում են միջազգային համագործակցության և փորձի փոխանակման ծրագրերը:

➤ Շատ գրադարանավարներ չունեն պարբերաբար վերապատրաստվելու հնարավորություն:

➤ Հասարակության ընկալումը գրադարանային գործունեության նկատմամբ հաճախ սահմանափակ է և հին կարծրատիպերի վրա հիմնված:

Այս մարտահրավերների լուծման համար անհրաժեշտ է պետական և մասնավոր կառույցների համատեղ աշխատանք՝ կրթական ծրագրերի արդիականացման, մասնագիտական հմտությունների բարձրացման և գրադարանավարի հեղինակության ամրապնդման ուղղությամբ:

Առաջին հերթին անհրաժեշտ է ընդգծել իրավական հիմքի բացակայությունը. «Գրադարանների և գրադարանային գործի մասին» ՀՀ օրենքում պետք է արձանագրվի մասնագիտական կրթության կարևորությունը: Պետական կարգավորումը կամ միջամտությունը կստեղծի ենթակառուցվածք, որը հնարավորություն կտա վերահսկել մասնագիտական կրթության ստանդարտների իրականացմանը բոլոր աշխատակիցների համար, և, ըստ այդմ, կնպաստի գրադարանային գործընթացների արդիականացմանը:

Պետք է պետական մակարդակով ուշադրություն դարձնել Հայաստանի Հանրապետության այն կրթական կառույցներին, որոնք պատրաստում են ժամանակակից գրադարանավարին: Այսօր նման կրթություն ապահովում են Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ Կուլտուրայի ֆակուլտետի «Թանգարանագիտություն, գրադարանագիտություն և մատենագիտություն» ամբիոնը, ինչպես նաև ՀՀ ԳԱԱ Գիտակրթական կենտրոնում գործող «Գրադարանային-տեղեկատվական աղբյուրներ» ամբիոնը: Գործում են նաև որոշ քոլեջներ, սակայն դրանք ապահովում են միայն նախնական կրթություն:

Վերջին տարիների զարգացումների համատեքստում վերոնշյալ կրթական կառույցների հնարավորությունները սահմանափակվել են. ՀՊՄՀ-ում փակվել է այս մասնագիտության մագիստրոսական կուրսը, իսկ ՀՀ ԳԱԱ Գիտակրթական կենտրոնի ամբիոնը, որը նախկինում ապահովում էր մագիստրոսական կրթություն, տևական շրջան է, ինչ չի գործում դիմորդների պակասի պատճառով: Դիմորդների բացակայությունը, ինչպես ցույց են տալիս հետազոտությունները, կապված է հիմնականում այն հանգամանքի հետ, որ երիտասարդները առավել շատ նախընտրում են մասնագիտություններ, որոնք կապահովեն բարձր ու կայուն եկամուտ, մինչդեռ գրադարանային ոլորտը ներկայում ՀՀ-ում համարվում է ամենացածր վարձատրվող ոլորտներից մեկը:

Այս փոխկապակցված մարտահրավերները պահանջում են համալիր և համակարգված լուծումներ: Նախ, պետական մակարդակով անհրաժեշտ է վերանայել գրադարանային աշխատողների աշխատավարձերը, ինչը կնպաստի ոլորտի մասնագետների ներգրավմանը և պահպանմանը: Երկրորդ, անհրաժեշտ է հասկանալ, թե ներկայում գրադարաններում աշխատողների քանի տոկոսն ունի մասնագիտական կրթություն: Նրանք, ովքեր չունեն այդ կրթությու-

նը, պետք է անպայման լրացնեն բացը, ինչի համար անհրաժեշտ է սահմանել ժամկետ: Երրորդ, Մանկավարժական համալսարանում և ՀՀ ԳԱԱ Գիտակրթական կենտրոնում պետք է բացվեն մագիստրոսական ծրագրեր, որոնք ուղղված են հենց գրադարանային-տեղեկատվական ոլորտին՝ ապահովելով մասնագետների պատրաստվածությունը՝ ըստ ժամանակակից պահանջների:

Բուհերում դասավանդվող կրթական ծրագրերը պետք է վերանայվեն և արդիականացվեն՝ ներառելով այն հմտությունները, որոնք այսօր առավել պահանջված են գրադարանային գործունեության ոլորտում, որպեսզի շրջանավարտները ավարտելուց հետո կարողանան ինտեգրվել աշխատաշուկային և արդյունավետ կատարեն իրենց մասնագիտական պարտականությունները:

Շատ կարևոր է նաև շարունակական մասնագիտական զարգացման համակարգի ներդրումը. յուրաքանչյուր աշխատակցի համար պարտադիր պետք է դառնա մասնագիտական սեմինարների, վերապատրաստման դասընթացների և գիտաժողովների մասնակցությունը: Շարունակական զարգացման այս փուլը պետք է վերանայվի հինգ տարին մեկ, ինչի արդյունքում այն աշխատակիցները, ովքեր շարունակաբար զբաղվել են սեփական կրթության զարգացմամբ, կստանան աշխատելու թույլտվություն, իսկ նրանք, ովքեր չեն բավարարել պահանջները, պարզապես կհեռանան ոլորտից:

Մասնագիտական շարունակական կրթության համակարգում առանձնահատուկ նշանակություն ունի Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի գործունեությունը, որը վերջին տարիներին իրականացրել է մի շարք նպատակային և արդյունավետ ծրագրեր՝ ուղղված գրադարանային ոլորտի մասնագետների կարողությունների զարգացմանը: Ասոցիացիայի կողմից կազմակերպվող վերապատրաստման դասընթացները նպաստում են գրադարանավարների մասնա-

գիտական գիտելիքների արդիականացմանը, նոր հմտությունների ձևավորմանը, իսկ դրանց ավարտին տրվող վկայականները հանդիսանում են մասնագիտական պատրաստվածության փաստաթղթավորված ցուցիչներ: Հետևաբար, այդ վկայականների հաշվառումը գրադարանավարների մասնագիտական կարողությունների գնահատման գործընթացում ոչ միայն նպատակահարմար, այլև անհրաժեշտ պայման է շարունակական կրթության խթանման և ոլորտում որակի բարձրացման համար:

Նման ռազմավարական մոտեցումն, ըստ էության, հանդիսանում է գրադարանային համակարգի կայունության, ծառայությունների որակի բարձրացման և ժամանակակից տեղեկատվական հասարակության պահանջներին համապատասխան աշխատող մասնագետների պատրաստման հիմքը:

Ամփոփում

Ամփոփելով կատարված աշխատանքը՝ կարող ենք նշել, որ գրադարանավարի մասնագիտական կրթությունը բարդ և բազմաշերտ գործընթաց է: Այն տեսական գիտելիքների և գործնական հմտությունների համակցում է, որը ներառում է մի քանի բաղադրիչներ: Այս առումով Հայաստանի գրադարանային համակարգը կանգնած է մի շարք մարտահրավերների առջև, քանի որ մի շարք գրադարանային գործընթացներ և ծառայություններ պահանջում են համապատասխան մասնագետի առկայություն: Պետք է իրականացվեն մի շարք ծրագրեր, որոնք թույլ կտան վերակազմակերպել գրադարանային կրթության համակարգը, ինչն իր հերթին թույլ կտա պատրաստել ժամանակակից պահանջներին համապատասխան մասնագետներ գրադարանների համար: Պահանջվող բարեփոխումներն անհնար են առանց պետական աջակցության, որը պետք է լինի ոչ միայն բովանդակային, այլև ֆինանսական:

Օգտագործված գրականության ցանկ (References)

ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ 2017 – Դանիելյան, Ն. (2017), *Գրադարանային-մատենագիտական գործի զարգացումը Հայաստանում (1965-1990 թթ.): Սեղմագիր*, Երևան, 22 [Daniealyan, N. (2017), *Gradaranayin-matenagitakan gortsizargatcumy Hayastanum (1965-1990 tt.). Seghmagir*, Yerevan, 22];

ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ 2011 – Սուքիասյան, Գ. (2011), *Գրադարանային-տեղեկատվական և մատենագիտական բարձրագույն կրթությունը Հայաստանում: Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ*, Երևան, Հեղինակային հրատ., 124 [Sukiasyan, G. (2011), *Gradaranayin-teghekatvakan yev matenagitakan bardzraguyn krtutyuny Hayastanum: Usumnametodakan dzernark*, Yerevan, Heghinakayin hrat., 124];

БЕЛЯЕВА, ЕСИПОВ 2023 – Беляева, Н., Есипов, А. (2023), Библиотечное образование в контексте цифровизации, *Вестник СанктПетербургского государственного института культуры*, Санкт-Петербург, 2(55), 143-148 [Belyaeva, N., Yesipov, A. (2023), *Bibliotechnoye obrazovanie v kontekste tsifrovizatsii*, *Vestnik Sankt-Peterburskogo gosudarstvennovo instituta kulturi*, Sankt-Peterburg, 2(55), 143-148];

МУРАДОВА, БОЗОРОВ 2022 – Муродова, Г., Бозоров, Д. (2022), Современные библиотеки и цифровые технологии, *Вестник науки и образования*, Иваново, 5-2(125), 11-15 [Muradova, G., Bozorov, D. (2022), *Sovremennye biblioteki i tsifrovie teghnologii*, *Vestnik nauki i obrazovanie*, Ivanovo, 5-2(125), 11-15];

**PROFESSIONAL EDUCATION AS A FACTOR IN ENSURING THE
QUALITY OF LIBRARY ACTIVITIES IN ARMENIA**

Challenges and Prospects

ARPINE HAYRAPETYAN

Khanko Aper National Children's Library

Keywords: Library Education, Library and Information Resources, Library Science / Library Work, Library Services, Information Society

In summary, it can be stated that library professional education is a complex and multifaceted process. It represents a combination of theoretical knowledge and practical skills encompassing several components. In this context, the Armenian library system faces a number of challenges, as many library processes and services require the presence of adequately trained professionals. It is necessary to implement a series of programs aimed at reorganizing the library education system, which in turn will enable the preparation of specialists who meet contemporary professional standards for libraries. The required reforms cannot be achieved without state support, which must encompass not only content-related but also financial aspects.